

Gurjak aýy

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Gurjak aýy GURJAK AÝY

Şeýle däldigine garamazdan, kartalarda Ыewropa nämüçün dünýäniň merkezinde ýaly görkezilýär.

Şeýle däldigine garamazdan, kartalarda Ыewropa nämüçin bimöçber şekilde uly görkezilýär?

«Alynky», «Orta», «Uzak Gündogar» ýaly geografik atlar nämüçin Ыewropanyň ornuna-perswektiwasyna görä kesgitlenýär?

Mediýa bolsun, taryh bolsun, tapawudy ýok, Ыewropanyň ýazanlary nämüçin hakykat deregne kabul edilýär.

Hawa: Ыewropa-merkezli garaýış özünü dünýä taryhyň çeşmesi hasap edýär.

Bilşimiz ýaly bu – hekemligi-diýdimzorlugu, zorlugy maksat edinen, hiç bir babatda uniwersal bolmadyk modern mifdir aslynda...

Hepdäniň ahyrynda dost-ýarlarym bilen gürrüňleşip otyrkak, gürrüň «kimler diktator?» soragyna geldi. Bir tanşym gülümsiräp «ýöne sen Stalini gowy görýän-ä» diýdi.

Meň özüm-ä taryha «gowy görüp-görmezlik» duýguçyllygy bilen garamok, özümi badyhowalygyň ýeline aldyramok. Galyberse-de, galyplasdyrylyp öwredilýän zatlara ynanamok, rasionallygyň tarapynda.

«Staliniň diktatordygyny haýsy çeşmelerden öwrendiňiz» diýip soradym. Ýazyp oturmagyň hajaty ýok, çeşme belli – Günbatar!

«Stalin Ikinji jahan urşy başlan gününden gutaran gününe čenli ABŞ bilen bir hatarda külli Ыewropada beýik gahryman saýylýarka, «Sowuk uruşyň» başlamagy bilen Ыewropa merkezli garaýış tarapyndan nämüçin diktator yqlan edildi?»

Häzir men bu tema girmekçi däl. Staliniň bir sözi bar: «Mazaryma isledigiňizce zir-zibil döküp bilersiňiz, wagtyň ýeli olaryň hemmesini bir ýerlere syryp-süpürüp äkider!»

Girişi uzatdym, esasy gürrüňe geleýin:

• KOWBOÝ ÝALANY

Soňky günlerde gözüme «gurjak aýyjyklar» ilýär! Witrinalarda, çagajyklaryň elinde ony görýarin.

Allah-allah... Gurjak aýyjyklar aýratynam segseninji ýyllaryň ortasynda ýoň bolupdy. Çagalara hökmäny suratda gurjak aýy sowgat edilerdi...

Anželina Žoli, Kewin Speýsi ýaly meşhur amerikan aktýorlaryny hasaba-da almalyň, ABŞ-nyň prezidentleri B.Klinton, J.Buš, B.Obama, D.Tramp dagy gurjak aýyly surata düşüp diler.

Ýeri, gurjak aýy şu günlerde nämüçin gözüme ilip durýarka? Düşünje döretmekde saýlap-seçme duýduryşynyň sebäbinı ahyryn tapdym:

Tomsuň başynda Alew Alatlynyň «Jenaýatyň şärikdeşi Golliwud» («Suç Ortağı Hollywood») kitabyny okadym. Gurjak aýynyn bütin dünýäde tanalýan ady bolan "Teddy Bear" hekaýatyny öwrendim. "Teddy" ady bilen tanalýan Teodor Ruzwelt (1858-1919) sekiz ýyllap ABŞ-nyň Prezidenti boldy. Onuň «uly gürzi» diýlen gödek daşary syýasaty barada ýazjak bolamok. Gürrüñimiz gurjak aýy hakda!

Ruzwelt Dakota ştatynyň öri meýdanlarynda padymalnyk (sygyr çopany) edýän kowboýlaryň biridi.

Uzak wagtlap amerikan medeniýetinde kowboýlara «biperwaý, zalym, ar alyjy, küpürbaz (agzy hapa)» hökmünde garalýardы. At-abraýlary pesdi, «kowboý» sözi adamy masgaralamak üçin ulanylardy.

XX asyra gelinende eýýäm kowboýlar Golliwudyň kinofilmleri arkaly meşhurligyn ýürbaşyna çykaryldy: Ýabany Günbataryň gahrymanlary!

Türkiýede-de uzak wagtlap bili sapançaly kowboý eşigi oglanjyklara berilýän iň gowy sowgatlaryň biridi. Meniň özumiň başlangyç mekdebe kowboý eşigini geýip gidenim ýadyma düşýär. Geleliň, kowboý Teddiniň artykmaçlygyna:

• PARAHATÇYLYK BAÝRAGY

1909-njy ýyl. «Ahlaklygyň beýik nusgasy» hökmünde tanalýan Ruzwelt Keniýa, Kongo, Sudan ýurtlaryna gezelenje çykdy. Ak

kerkburun, pil, suw aýgyry ýaly jemi 11 müň 397 haýwanyň ganyna galdy!

Afrikadan gaýdyşyn 1906-njy ýylда özüne berlen Nobeliň Parahatçylyk boýunça berilýän baýragynyň puluny almak üçin Norwegiýa gitdi!

Jeňbaz amerikan imperializminiň belli prezentlerinden bolan Ruzwelt göýä Russiya-Ýaponiýa urşuny soñlandyrandygy üçin bu baýragy almaga hak gazandy!

Dowam edeýin:

Prezident Ruzwelt Missisipi bilen Luiziana ştatlarynyň arasyndaky araçäk oňsuksyzlygyny çözmek üçin sebite gidende awa çykdy. Gowy aýy tapman zeýrenip durka, onuň ýanyndakylar bir kiçijik aýy çagasyny tapyp, agaja daňyp goýdular, «prezident gelsin, awlasyn!»

Ruzwelt aýy çagajygynyň agaja daňlyp goýlandygyny görüp, gahary geldi: «derrew aýyny goýberiň, men daňylgy duran haýwany atmaryn!»

Hawa-la, kowboý diýeniň ýarag ulanmagyň ussadydygyny, hiç bir jandary arkasyndan urjak derejede pes däldigini görkezmeli!

Bu waka «Washington Post» gazetinde bir karikaturada şekillendi welin, Morris Miçtom aýaly Rozadan plýuş materialyndan aýy ýasamagy haýış etdi we bu gurjak aýyny Bruklinde ýoredýän dükanynyň witrinasında goýdy.

Gurjak aýa bolan gyzyklanma artdy welin, Ak Tama iberip, Ruzweltden oña at dakmagy haýış etdi. Ruzwelt aýa “Teddy Bear” («Aýy Teddi») adyny goýdy!

Şu gün... Simpatiýanyň çeşmesi bolan mymyjak tüýli gurjak aýyjyklary göreniňizde, göz öňüňize atylmak üçin agaja daňlyp goýlan aýy gelýärmi? Muny köpiňiz bilýänäm dälsiňiz...

Ýeri, kowboý amerikan prezidentleri hakda näme bilyärsiňiz? «Jenayatyň şärikdeşi Golliwud» kitaby size näme görkezen bolsa şony!

Hawa, hawa, «Stalin diktatordy».

Ýewropa merkezli garaýyş näme görkezen bolsa şony öňe sürýär käbirleri!